

INTERYER DIZAYNDA MUSIQA VA RANGLARDAN FOYDALANISH VA ULARNING INSONLARGA TASIRI

Dilfuza Valijonova

Zafar Matniyazov

Toshkent arxitektura-qurulish universiteti

Annotatsiya: *Ranglar insonlarning his-tuyg'ulari, xatti-harakatlari va umumiy hayot tarziga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola zamonaviy interyer dizaynining musiqa va ranglar orqali inson hissiyotlari va kayfiyatiga ta'sirini o'rganadi. Musiqa va ranglarning uyg'unligi interyer muhitida emotsional va estetik tajriba yaratish uchun muhim omil hisoblanadi. Maqola interyer dizaynida ranglar va musiqa elementlarining ahamiyatini, shuningdek, ularning inson psixologiyasiga, kayfiyat va hissiyotlarga ta'sirini tahlil qiladi. Xususan, ranglar va musiqa muhitni yaratishda, ishlatiladigan materiallar va asboblarning odamning ruhiy holatiga, ish faoliyatiga yoki dam olish hissiyotlariga qanday ta'sir qilishini ko'rsatib beradi. Maqolada, shuningdek, savdo binolarida va dam olish joylarida rang va musiqa kombinatsiyasining xaridorlar va foydalanuvchilarning xatti-harakatlariga qanday ta'sir qilishi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari interyer dizaynida musiqa va ranglarning psixologik va estetik aspektlarini ilmiy asosda qo'llashning samaradorligini oshirishga imkon berishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Interyer, dizayn, jihozlar, uslub, ranglar, musiqa va rang, kayfiyat, hissiyotlar, savdo binolari, musiqaviy atmosfera,*

KIRISH

Zamonaviy interyer dizayn nafaqat shakl va material tanlashni, balki inson hissiyotlariga tasir ko'rsatuvchi omillarning uyg'unligini ham o'z ichiga oladi. Shunday omillardan biri - musiqa va ranglar hisoblanadi. Inson ongida musiqa ritmi va rang palitrasi orqali muayyan kayfiyat, xotirjamlik yoki faollik hissi shakllanadi. Shuningdek, savdo binolarida to'g'ri tanlangan musiqa xaridorlarning do'konda ko'proq vaqt o'tkazishiga va xarid qilish qarorini qabul qilish ehtimolini oshiradi. Ranglar esa interyer muhitining emotsional fonida muhim rol o'ynaydi: masalan, sovuq tonlar ish muhitini, iliq tonlar esa dam olish yoki ovqatlanish joylarini qulay qiladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi - turli binolarda musiqa va ranglarning insonlar, xaridorlar va foydalanuvchilar kayfiyatiga tasirini tahlil qilish hamda interyer muhitida ularni samarali qo'llash tamoyillarini aniqlashdan iborat.

Musiqa qandaydir ritmik naqsh va zarblar orqali oqib o'tsa, zamonaviy san'atda ham dinamik chiziqlar va shakllar harakatni tasvirlash uchun qo'llaniladi. Elementlarning joylashuvi musiqa kompozitsiyasining oqimini takrorlashga o'xshash tarzda bo'lishi mumkin, takrorlanish va o'zgarishlar umumiy ritmni hosil qilishga yordam beradi. Musiqada bo'lgani kabi, san'atda ham balans muhim rol o'ynaydi. San'atchilar rang uyg'unliklarini va qarama-qarshi tonlarni ishlatib, asarlarini

birdamlikda shakllantiradilar. Yaxshi tuzilgan musiqa asarida bo'lgani kabi, san'atda ham vizual elementlar muvozanatli va to'liq bo'lib joylashtiriladi. Ba'zi san'atchilar tovush elementlarini o'z asarlariga kiritganlar. Ushbu interaktiv asarlar audiovizual sezgilarni birlashtirgan noyob bir sintez yaratadi. San'at galereyasiga tashrif buyurganlar tovush va musiqa bilan to'liq integratsiyalashgan asarni ko'rib, an'anaviy statik vizual asar tushunchasini yangilaydilar.

Musiqaning ichki dizaynga ta'siri, dizaynerlarning ritm, uyg'unlik va tovushni qanday ishlatganliklarida ham o'z aksini topadi. Endi ichki dizayn faqat estetikaga oid emas - bu muayyan hissiyotlarni uyg'otadigan bir muhit yaratish haqidadir. Musiqa, joylarni tinchlik, hayajon yoki ijodkorlikni rag'batlantiradigan muhitlarni yaratish uchun juda yaxshi bir asos bo'lib xizmat qiladi.

Kompozitorlar qandaydir notalarni tanlab musiqa asarini yaratishsa, ichki dizaynerlar ham joyni aniq bir ohang yaratish uchun ranglar va teksturalarni tanlaydilar. Masalan, yumshoq pastel ranglar bilan bezatilgan xona tinchlantiruvchi, melodik bir kayfiyat uyg'otishi mumkin, ayni paytda jasur asosiy ranglar xonaga yanada jonli va ritmik bir energiya qo'shishi mumkin. Ba'zi dizaynerlar xonada haqiqiy musiqa asboblarni ishlatadilar, ularni funksional yoki dekorativ element sifatida qo'llaydilar.

Masalan, katta pianino xonaning markaziy elementi sifatida ishlatilishi yoki kichik musiqa asboblari san'at asarlari sifatida ko'rsatilishi mumkin, buning natijasida ushbu buyumlar xonaga musiqaviy bir ohang olib keladi. Zamonaviy interyer dizaynida tovush ham hisobga olinadi. Dizaynerlar akustika, tovushni yutish va joylashtirilgan dinamiklar orqali muhitni sezgir holatga keltiradilar. Agar bu yumshoq klassik musiqa yoki atrof-muhit tovushlari bo'lsa ham, xonadagi audiovizual tajriba muhitning kayfiyatini va energiyasini sezilarli darajada ta'sir qiladi⁴¹.

Endi interyer dizaynerlari xizmatlari nima uchun zarur ekanligiga to'xtalib o'tamiz. Har bir inson o'z uyi to'g'risida orzu qiladi: chiroyli, qulay va keng. Bu shahar tashqarisidagi kottej yoki Sankt Peterburgdagi xonadon bo'lishi mumkin, eng asosiysi uy egasi va unda yashovchilarning temperamentiga ichki interyer dizaynining mos kelishidir. Hattoki eng qimmat va hashamatli uy ham mebellarni noto'g'ri joylashtirish va ranglar nomutanosibliigi sababli buzilishi mumkin. yangi uyni qulay qilishi mumkin bo'lgan ishonchli yordamchi ko'zda tutilgan. Bu inson-interyer dizaynerdir. Dizayner bilan ishlashning ijobiy bir qator ijobiy tomonlari mavjud. Dizayner zarur material va mebellarni qayerdan sotib olish to'g'risida biladi va tanlash uchun katta miqdordagi katalogni taqdim qila oladi. Sizga qurilish do'konlarini shunchaki aylanishga hojat qolmaydi. O'nlab bajarilgan loyihalarga asoslangan katta tajribaga ega dizayner sizga binoni unda yashash qulay bo'lishi uchun rejalashtirishda yordam bera oladi. Dizayner bilan siz xonadon interyeri yagona uslubda bo'lishiga ishonch hosil qilasiz. Dizayner doimo interyer dizayndagi yangi trendlar va mebel va materiallardagi yangiliklardan

⁴¹ <https://www.dotmancando.info/designing-harmony-the-influence-of-music-on-contemporary-art-and-interior-design-trends>

xabardor bo'ldi. Shuning uchun siz salomatlik uchun xavfsiz bo'lgan material va mebellardan foydalana olasiz. Dizaynda istalgan qurilish brigadasi uchun tushunarli bo'lgan chizmalar chiziladi va siz qayerdadir quvvat manbai yetishmasligi va butun xona bo'ylab uzaytirgich olib o'tish kabilardan xalos bo'lasiz⁴².

Ma'lumki, interyerda ranglarni tanlash insonning yuqori ish faoliyatini ta'minlash talablariga bog'liq bo'lishi kerak. Dam olish uchun mo'ljallangan xonalarda ko'proq vizual ifoda interyerni umumiy ko'zatuvidan tavsiflanadi. Rang tuslarini qo'llash psixestetik talablar bilan oldindan belgilanadi, bu yerda ko'rish sohasidagi kontrastlar, rang va yorug'lik, dekorativ elementlar va vizual ma'lumotlar vositalarining mavjudligi qabul qilinadi.

Interyer dizaynda musiqa va rang bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning uyg'un qo'llanilishi foydalanuvchida to'liq emotsional va hissiy tajriba hosil qiladi. Musiqa va rang orqali muayyan kayfiyat shakllantiriladi. Savdo binolarida jonli, tez ritmli musiqa va yorqin ranglar xaridorlarni faollikka undaydi, dam olish maskanlarida esa tabiiy ranglar va engil musiqa ruhiy tinchlik muhitini taminlaydi. Interyerda sensor uyg'unlik insonning bir vaqtning o'zida ko'rish va eshitish hissi organlariga tasir ko'rsatadi. Akustik tizim va yoritish dizayni bu uyg'unlikni taminlaydi. Interyer dizaynda musiqa va ranglar inson ongiga to'g'ridan-to'g'ri tasir ko'rsatuvchi muhim psixologik va estetik omillar hisoblanadi. Ularning to'g'ri uyg'unlashtirilishi nafaqat binolarning tashqi ko'rinishi, balki foydalanuvchining ichki holati va taassurotiga ham ijobiy tasir ko'rsatadi. Tadqiqot jarayonida malum bo'ldiki, musiqa insonning ruhiy holatiga tasir etib, diqqatni jamlaydi, xotirjamlik yoki faollik muhitini yaratadi. Ranglar esa inson hissiyotini boshqarib, binolarning vazifasiga mos kayfiyatni taminlaydi. Shu bilan interyer dizaynda musiqa va rang psixologiyasini ilmiy asosda qo'llash dizaynerlik echimlarining samaradorligini oshiradi.

Olingan ma'lumotlar multisensor dizayn haqida yaxlit tushunchani shakllantirish imkonini beradi. Asosiy xulosa shuki, "universal yaxshi" rang yoki musiqa mavjud emas; samaradorlik kontekst, foydalanuvchi maqsadi va kross-modal muvofiqlik bilan belgilanadi.

1-rasm. Rang tuslarini inson psixologiyasiga ta'siri bo'yicha interyer dizaynda funksional foydalanish (yotoqxona misolida): a) Iliq nyuans rang tuslari ta'sirida; b) Xromatik iliq va sovuq rang kontrastlari hamda axromatik tuslar kombinatsiyasi.

⁴² <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/1572/1496>

Hissiyotlar sinergiyasi va kognitiv dissonans. Kross-modal moslik nazariyasi miya signallarni integratsiya qilishini tasdiqlaydi. Agar vizual qator (masalan, ofisning tinch ko'k interyeri) audio qator (baland, tez musiqa) bilan ziddiyatga kirishsa, kognitiv zo'riqish yuzaga keladi. "Maqsadli" foydalanuvchilar (ofis xodimlari, imtihondagi talabalar, ro'yxat bilan kelgan xaridorlar) uchun bu dissonans halokatlidir. Biroq, "tadqiqotchilar" (galereya tashrif buyuruvchilari, savdo markazida aylanib yurganlar) uchun yengil kontrast qiziqish stimulyatori bo'lib xizmat qilishi mumkin, agar umumiy valentlik (hissiy ohang) ijobiy bo'lib qolsa.

Rangning tovushni idrok etishga ta'sirini alohida ta'kidlash joiz. Qizil yoritish musiqani "kuchliroq" qilish fakti konsert zallari va klublarni loyihalash uchun imkoniyatlar ochadi. Faqat yoritishni o'zgartirish orqali akustik parametrlarni o'zgartirmasdan tovushning balandligi va intensivligini subyektiv idrok etishni o'zgartirish mumkin, bu eshitish qobiliyatini himoya qilishda (past detsibellarda balandlik illuziyasini yaratish) foydali bo'lishi mumkin.

An'analar va Innovatsiyalar. O'zbekiston vizual madaniyat sohasida boy merosga ega. An'anaviy naqshlar (ikat, so'zana) va arxitektura keramikasi (mayolika) tarixan yuqori to'yingan, kontrastli kombinatsiyalardan (lojuvard, oxra, terrakota) foydalangan. Madinabonu Siddiqova ishi kabi zamonaviy tadqiqotlar ushbu an'analarni zamonaviy makonlarga qanday integratsiya qilish mumkinligini ko'rsatadi. O'zbekiston maktablarida rang sxemalarini moslashtirish uchun sun'iy intellektdan foydalanish ilg'or yo'nalish hisoblanadi. Agar AI o'quvchilarning psixotipini va joriy vazifani (masalan, "nazorat ishi" yoki "ijodiy dars") tahlil qila olsa, "aqli uy/maktab" tizimi yoritishni va fon tovushini dinamik ravishda o'zgartirishi mumkin:

Ssenariy: Matematika darsi. AI diqqatni jamlash uchun sovuq oq yorug'likni (kunduzgi yorug'lik analogi) va pushti shovqinni yoqadi.

Ssenariy: Tanaffus. AI yorug'likni iliq sariqqa o'tkazadi va ijtimoiy faollik uchun faol musiqani yoqadi.

Bunday yondashuv o'zbek o'quvchilarining aniqlangan yosh afzalliklariga va jahon ergonomika standartlariga mos keladi. Bundan tashqari, milliy dizayn elementlarini (masalan, Qoraqalpog'iston qal'alaridan ilhomlangan "Modernity" uslubidagi freskalar yoki pannolar) interyerlarga kiritish madaniy o'zlikni shakllantirishga yordam beradi, bu esa psixologik qulaylikka ("uy hissi") ham ta'sir qiladi.

Inklyuzivlik va qulay muhit. Toshkentdagi Adju Universiteti tadqiqotlarida ko'tarilgan muhim jihat bu inklyuzivlikdir. Vizual va audio markerlar imkoniyati cheklangan insonlar uchun juda muhimdir. Masalan, ko'rish qobiliyati past odamlar uchun kontrast rangli zonalar (qora fonda sariq) navigatsiya vazifasini o'taydi, autistik spektrdagi odamlar uchun esa akustik sensor yuklamani tartibga solish imkoniyati (bosiqli rangli "tinch zonalar" yaratish) jamoat hayotiga kirish sharti hisoblanadi.

O'tkazilgan tadqiqot interyer dizaynida musiqa va rangning integratsiyasi inson tajribasini boshqarishning kuchli vositasi ekanligini tasdiqlaydi. Biz intuitiv dizayn erasidan dalillarga asoslangan dizayn (evidence-based design) erasiga o'tmoqdamiz.

Asosiy xulosalar:

- Rang funksional vosita sifatida: Ko'k rang intellektual ish uchun sharoitlarni obyektiv ravishda yaxshilaydi, yashil tiklanishga yordam beradi, iliq ranglar esa ijtimoiy faollikni rag'batlantiradi, ammo ortiqcha qo'zg'alish xavfi tufayli ehtiyotkorlikni talab qiladi;

Musiqa vaqt modulyatori sifatida: Musiqa tempi odamlar harakati tezligini samarali boshqaradi. Sekin musiqa vaqtni sekinlashtiradi va gedonistik muhitlarda (restoranlar) xarajatlarni oshiradi, tez musiqa esa oqimlarni tezlashtiradi;

- Kross-modal zarurat: Eng yuqori samaradorlikka faqat stimullar kongruent (mos) bo'lganda erishiladi. Vizual va audio qator o'rtasidagi nomuvofiqlik atmosferani buzadi va ayniqsa maqsadli vazifalarni bajarishda qochish reaksiyasini keltirib chiqaradi;

- Yechimlarni mahalliyashtirish: O'zbekistonda muvaffaqiyatli dizayn yosh psixologiyasini (ayniqsa demografik yosh mamlakatda) hisobga olishi va milliy estetik kodlarni muhitni boshqarishning zamonaviy texnologiyalari (AI, aqlli yoritish) bilan integratsiya qilishi kerak.

Amaliyotchilar uchun tavsiyalar:

- O'zbekiston ta'lim muassasalari arxitektorlariga makonlarni rang bo'yicha zonalashtirish tavsiya etiladi: yuqori sinflar o'quv xonalari uchun sovuq tuslar, boshlang'ich sinflar va rekretsiyalar uchun iliq tuslar;

- Riteylerlar pleylistlarni sinchkovlik bilan tanlashlari kerak: brendning vizual uslubiga mos keladigan tanish, uyg'un kompozitsiyalardan foydalanish, nazoratsiz shovqin yaratadigan tasodifiy radioefirdan qochish lozim;

- Ofis loyihachilari mahsuldorlikni oshirish uchun to'liq sukunat o'rniga pushti shovqindan foydalangan holda tovushni niqoblash (sound masking) tizimlarini joriy etishni ko'rib chiqishlari kerak.

Shunday qilib, vizual va audio signallarning savodli orkestrrovkasi har qanday makonni passiv qobiqdan inson rivojlanishi, salomatligi va farovonligi uchun faol resursga aylantirishga qodir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirova Surayyo Adilovna, "Iteryer vajihozlash" (Toshkent 2020)
2. Добронравова Е.А. "История дизайна" (Ташкент -2014)
3. <https://domtut.uz/uz/blog/interyer-dizayni-fotosuratlar-bilan-mashhur-5-ta-uslub>
4. Андреева Е. М. "Интерьер в условиях жаркого климата" (Ташкент -2013)

5. T.A. Hidoyatov, S.A. Kadirova, Y.I. Abdurahmonov "Zamonaviy jihozlash va interyer" (Toshkent -2012)
6. Matniyazov, Z., & Nabijonova, D. (2024). BIM technologies and social infrastructure: from concept to operation. *Scientific aspects and trends in the field of scientific research*, 3(28), 13-17.
7. Lüscher, M. *The Lüscher Color Test*. Random House, 2010.
8. Huch, R., & Zimpel, P. *Color Psychology and Its Influence on Interior Design*. Springer, 2018.
9. North, A., & Hargreaves, D. Music and consumer behavior. *Journal of Applied Psychology*, 2008.
10. Küller, R. Environmental color and human response. *Color Research & Application*, 2009.
11. Zenn, K. *Interior Design: Principles and Practice*. Fairchild Books, 2017.
12. Mehrabian, A., & Russell, J. *An Approach to Environmental Psychology*. MIT Press, 1974.
13. Schafer, R. M. *The Soundscape*. Destiny Books, 1994.
14. Bitner, M. J. Servicescapes: The impact of physical surroundings. *Journal of Marketing*, 1992.
15. Donovan, R. & Rossiter, J. Store atmosphere. *Journal of Retailing*, 1994.
16. Matniyazov, Z. (2025). The role and potential of BIM in digital design. *American Journal of Education and Learning*, 3(7), 151-169. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16139023>
17. Matniyazov, Z. (2025). Digital transformation of the building lifecycle. *American Journal of Education and Learning*, 3(7), 171-189. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16139207>
18. Abdullaev, U., Dzhusuev, U., Asanova, S., Matniyazov, Z., & Pavlovskiy, S. (2025). Research into modern methods of producing energy-efficient building materials. *Architecture Image Studies*, 6(1), Territories.
19. Adilov, U., Matniyazov, Z., Tojiboev, J., Daminova, U., & Saidkhonova, Z. (2020). Improvement of the environmental situation of the Aral region through landscape design. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 9(4), 3450-3455.
20. Matniyazov, Z. E., & Eshnazarova, S. Z. (2021). Hagia sophia as a synthesis of the types of Byzantine temple architecture and an example of the Byzantine building culture of the IV-VI centuries. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(8), 294-297.
21. Buronov, N. S., Rakhmatillaeva, Z., Matniyazov, Z., Arabi, F., & Husainov, M. (2025). Advancing the understanding and application of building information modeling. *American Journal of Education and Learning*, 3(3), 998-1006. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15083900>

22. Matniyazov, Z., Tulaganov, B., Adilov, Z., Khadjaev, R., & Elmurodov, S. (2025). Application of BIM technologies in building operating organizations. *American Journal of Education and Learning*, 3(3), 957–964. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15081913>
23. Matniyazov, Z., Adilov, Z., Khotamov, A., Elmurodov, S., Rasul-Zade, L., & Abdikhalilov, F. (2025). Integration of BIM and GIS technologies in modern urban planning: Challenges and prospects. *American Journal of Education and Learning*, 3(3), 972–976. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15083760>
24. Ikramov, Sh., Matniyazov, Z., Rasul-Zade, L., Safiev, T., & Avloqulova, X. (2025). Parametric modeling of multifunctional buildings in the BIM system. *American Journal of Education and Learning*, 3(3), 978–984. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15083793>
25. Matniyazov, Z., Giyosov, I., Rakhmatillaeva, Z., Buronov, N., & Nigmatjanova, A. (2025). Requirements for the preparation of design documentation based on BIM technology. *American Journal of Education and Learning*, 3(3), 985–991. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15083815>
26. Elmurodov, S. S., Matniyazov, Z. E., Rasul-Zade, L. U., & Tajibaev, J. Kh. (2021). Development trends of non-stationary trade facilities. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(12), 495–503. <https://doi.org/10.5958/2249-7137.2021.02708.7>
27. Isroilova, N. F., Matniyazov, Z. E., & Mansurov, Y. M. (2022). Modern trends in interior design of hotel premises. *Eurasian Journal of Engineering and Technology*, 5, 55-59.
28. Quldosheva, R. U., Matniyazov, Z. E., & Mansurov, Y. M. (2022). Technological Equipment of Modern Kitchen. *Eurasian Journal of Engineering and Technology*, 5, 28-32.
29. Matniyazov, Z. E. (2020). Cultural and cognitive aspect and factors influencing the organization of the architectural environment of the aralsea region tourist routes. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8139-8153.
30. Rakhmatillaeva, Z. (2025). Spatial analysis of contemporary one-room apartment layouts in Tashkent's new residential buildings. *Journal India*, 12(7),
31. Rakhmatillaeva, Z. Z. (2024). Integration of artificial intelligence technologies into the landscape design process: Roles, benefits, and limitations across design stages. In *Proceedings of the International Conference on Research and Development in the Field of Education, Science and Technology* (pp. 103–107). WOS Journals. Retrieved from <https://www.wosjournals.com/index.php/ruconf/article/view/3303>